

Andreas Sennert Johann Oelreich

[...] s. De Urim & Tummim Dissertatio Philologica Prior

Wittebergae: Henckelius, 1677

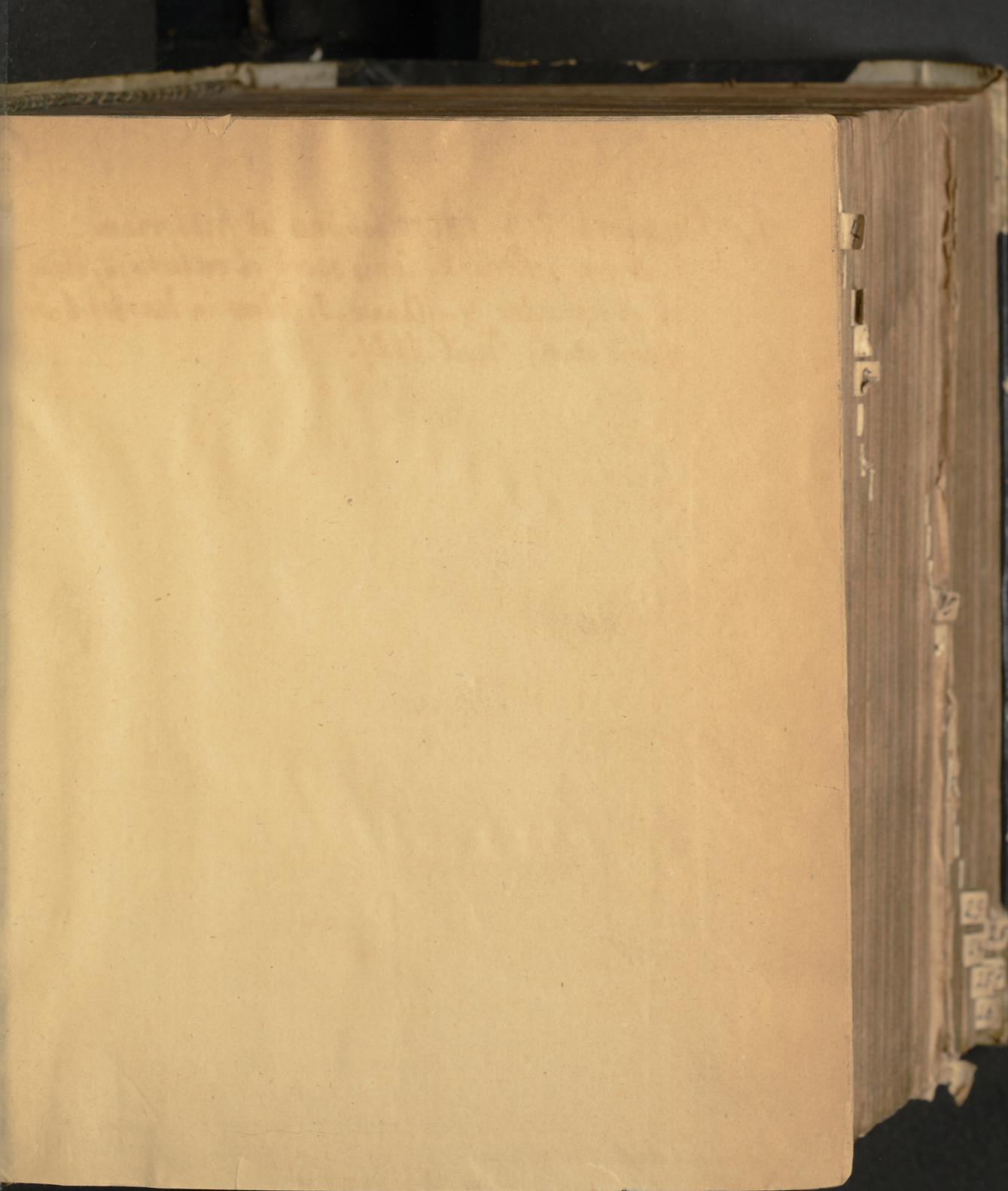
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn788774107>

Druck Freier Zugang

Fa - 10 92 (114)

1. Buxtorf, Joh., exercitationes ad historiam:
1. Arcae foederis; 2, ignis sacri et coelestis; 3, Urim
et Thummim. 4. Mannae; 5, Petrae in deserto; 6, Ser-
pentis aenei. Basil. 1659.

vid. hic dissertationem
Sennerti de Urim & Tumim

בש הקב"ה :

אורים ותומים

f.
De

Urim & Tumim

DISSERTATIO PHILOLOGICA
PRIOR,

Quam

SUB PRÆSIDIO

VIRI AMPLISSIMI & EXCELLENTISSIMI

DN. ANDREÆ SENNERTI,

Lingv. Oriental. Profesforis Publ. celeberrimi,
& Academia SENIORIS

venerandi,

In INCLYTA LEUCOREA

Publicæ συμφορολογούντων ἐξέτασθ

submittit

M. JOHANNES Delreich / Scanus,

In Auditorio Majori.

Ad Diem VI. Octobr. M. DC. LXXVII.

WITTEBERGÆ,

Literis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

בער

Scitè profectò dixit, quicunque
fuit, καλεπὰ τὰ καλὰ. *Difficilia, quæ pul-
chra.* Quippe ea rerum optimarum indo-
les, ut, quicquid habeant eximii, minus in
conspicuo esse patiantur. Quicquid sit, mul-
ta tamen, solò, ut ita loquamur, nomine
lenocinantur, & occultâ quâdam naturæ vi
ad ea inquirenda propellimur: Scilicet in-
quietos nos agit Venuſtatis Amor, nec quicquam rectius nostro
mederi desiderio, quàm rerum pulchritudo potest; imò non ac-
quiescimus ante, quàm in solidam, si modò fieri possit, earundem
cognitionem pervenerimus, & γὰρ λαμβάνει τι κερήτιον εἰδέν, in-
quit Nazianzenus. De profanis non est, quod dicamus; quis, quæso,
nescit, innumera in sacris reperiri Venuſtatis exempla, eadem ve-
rò nostri respectu in altissimis myſteriorum latebris recondi, ne-
mo est, qui ignoret; scilicet nomina ſcimus, rerum verò ipsarum
confusam, ne dicam accuratam, habere cognitionem, tam est diffi-
cile, quàm quod difficillimum. Aharonem maximum Gentis Ju-
daicæ sacerdotem summi illius & verè maximi, melioris utpote
testamenti Mediatoris & Pontificis, Jesu Christi Typum illum cla-
rissimum contemplamini. Quanta, quæso, Personæ Majestas;
quanta officii dignitas! quantus in vestitu decor, quantus in or-
natu nitor! Verum: quot ibi myſteria? quot abstrusa? quot oc-
cultas? quot indagatu difficilia? Omnia excutere tenuitatis no-
stræ memores nec volumus nec possumus. Unicum saltem Aharo-
nitici pectoralis Inſigne verè inſigne לפני ענוות רתנו ut lo-
quuntur Hebræi, considerare statuimus. Certè profectò, si quod
res est, nobis hac de re dicendum, idem fateamur necesse est,
A 2 quod

quod de sectione Num. XIX. 2. in libro Jalkut, fol. 187. col. 1. his
 confignatum verbis legimus : כל זה נסיתי בחכמה לִי
 חנחתי חכמה בעולם שלא אמרתי עליה וכיון שהגעתי
 לפרשת פרה אדומה אמרתי אחכמה והיא רחוקה
 : ממני. *Omne hoc tentavi in sapientia, & nihil in mundo reli-*
quum feci de sapientia, quod non dixerim, at postquam perveni ad
sectionem, de vacca rufa (Num. XIX. 2.) dixi, nunc acquiram sa-
pientiam, & illa longius à me recessit. Imò ipse etiam Buxtorfius
 tantæ eruditionis Vir in Exercit. Exercit. 3. c. 1. p. 269. rotundè fa-
 tetur, se ob ingenii sui tenuitatem & rei difficultatem nihil solidi
 ac certi posse polliceri. Grave igitur, & nostris planè impar hu-
 meris negotium suscipimus, cum juxta dictum Thalmudistarum
 in Massechet Joma, fol. 19. column. 1. מוגמר בעתקתא קשה
 מחרתא. *Disceere antiquum difficilius sit, quàm novum.* Sacra
 itaque antiquitatis amore ducti negotium istud aggredimur, pi-
 ctorum filios imitati, qui, cum aliquid vivis exprimere coloribus
 nequeant, ductis lineis, & tenui id ipsum penicillò adumbrant,
 nos, sicubi erraverimus, solati istò Regum sapientissimi, 1. Reg. II. 9.
 v. 46. אין אדם אשר לא יחטא. *Non est homo, qui non peccet:*
 scilicet errare humanum! Sic igitur οὐδὲ θεῶν

CAP. I.

UNde incipiendum. Scaligeri, Platonis, &
 Theodoreti sententia, Spenceri opinio contraria. Nomina
 hic explicata Qve. Urim & Tummim Originatio. Qvare sic di-
 cantur. Castellus, Buxtorfius, Schindlerus aliq. citati. Bellarmini de-
 rivatio monstrosa impugnatur. Urim & Tummim sunt pluralis Nu-
 meri. Cur. Cornelii à Lap. & Hachspanii opinio. Habent prefixum He-
 emphaticam. Modò conjunctim, modò si junctim sumuntur. Bethai
 citatur. Versionibus quid tribuendum. Onkelos non vertit. Cur Non.
 Septuaginta & alii quomodo verterunt. Latini quomodo vertant.
 Ariamontani & Tremellii sententia. וְשֵׁם unde derivetur. Forsteri
 derivatio. Græcorum versio. Dicitur λογλον. Cur. Josephus quomo-
 do vertit. Drusii sententia. Dicitur Rationale. Gentiles Christiano-
 rum

rum ritus imitantur. Spencerus notatus. Fabricius laudatus. יִשְׁרָאֵל
עֲבָדָה Quid: Vestes Sacerdotales quot & quales. Descriptio &
 confectio תְּשֻׁבָּה. תְּשֻׁבָּה Ephod Originatio & Homonymia, & quid
 fuerit.

I.

AB ovo, quod ajunt, ut ordiamur, præmittenda omnino ὀνομα-
στοκεία s. nominum evolutio, quippe à nominibus inci-
 piendum docet subtilitatum Magister Scaliger Exercitat. I. sect. I.
 juxta illud Platonis in Gorgia: ὅς τὰ ὀνόματα ὀιδε, οἷσται καὶ
τὰ πράγματα: Qui novit nomina, novit etiam res. His gemella
 habet, cit. Clar. Hotting. Exercit. AntiMorin. th 3. p. 2. Theodo-
 retus. καὶ ἵνα Μελέξιν δπολύτως προβαίνει καὶ μηδὲν ἀμφιβαλ-
λομύων μεταξὺ ζητήσιν Μελέξιν τὸν λόγον, δεῖ εὐκρίνεις γί-
 νεσθαι τῶν ὀνομάτων τὰς σημασίας, h. e. ut discursus sine impedi-
 mento procedat, & nulla ambiguitas explicationi interjecta sermo-
 nem retardet, oportet nominum significationes planas fieri. Atque
 hæc sententia contraria omnino, & è diametro opposita est sen-
 tentiæ Joh. Spenceri, quippe qui prius de re, quàm de nomine
 agendum censeret, cum minus negotii facesset natura rerum, quàm
 origo nominum, inq; nominis scientiam per rei cognitionem fe-
 licius dirigamur. vid. cap. 5. sect. 5. pag. 257. sed hanc sententiam,
 tanquam absurdam & veritati minùs congruam recitando refu-
 tavit Clar. Carpzovius in Notis ad Schic: Jus Regium p. 32.

II.

Quatuor igitur hîc consideranda nobis veniunt nomina, tum
 ipsius Insignis Aharonitici, tum rerum, quibus istud insertum fuit:
 Nos de omnibus ita agemus, ut primò de Etymologiâ, adjunctâ,
 si quæ fuerit, homonymiâ, & deinde de quamplurimis Versioni-
 bus, aliisque, quæ huc pertinere possint, pro instituti nostri ratio-
 ne paucis disseramus.

III.

Quod itaque attinet voces יְהוָה & יְהוָה, (nam has
 duas, cum in scriptura conjunctæ reperiantur, hîc etiam conjun-
 gere,

gere, non adeò improbable erit.) sunt voces origine Hebraeae & quidem pluralis numeri, הַ Hagedia f. demonstrativò affecta: & derivatur altera quidem à radice אָר lucere, altera à radice תָּמַם h. e. perfectum esse. Rationem hujus derivationis haud certè incongruam reddunt ipsi Thalmudistæ in Mafs. Joma. c. 7. fol. 33. 2.

למה נקרא שמן אורים ותומים אורים שמאורין
ארת רבריהן / תומים שמשלימן ארת רבריהן :

Quare vocatur nomen illorum Urim & Tummim: Urim, quia illuminabant verba ipsorum. Tummim, quia perficiebant verba illorum. Vid. Clar. Buxtorf. Pater in Lexic. Hebr. p. 13. & Filius in Exercit. Philolog. III. p. 277. qui etiam aliud testimonium ex Thalmude Hierosolymit. & Thargum Jonath: affert, cujus posterioris verba, utpote priora paulò latius explicantia, nos Φιλαναπολι-
κογλωτσίας ἐνεκα huc transcribere operæ pretium ducimus, quæ ita habent :

ותתן בחשן דינא ית אוריא דמנהרין :
מליהון ומפרסמין סמירן דבית ירשאל וית תומינ
דמשלימן בעובדיהון לכהונא רבא דתבע אולפנא

Et Indes pectorali Urim, quæ illuminant
verba illorum & revelant occulta domus Israël, & Tummim, quæ
perficiunt operibus suis sacerdotem magnum, qui querit doctri-
nam à Domino per ea. Relinquitur ergò τὰ Urim & Tummim à
luce & perfectione ita dici, qualis verò illa fuerit, non liquet :
vid. Buxtorf. loc. cit.

IV.

Atque has harum vocum radices esse, constans Philologo-
rum & Lexicographorum est sententia. vid. Pagnin. in Lexic. in
radic. אָר & תָּמַם. Schindlerus in Lexic. Pentaglott. col. 42. Bux-
torf. Lexic. Hebr. pag. 13. & 64. & in Lexic. Chaldaic. Thalmud.
Rabb. num. 45. Castellus in Lexic. Heptaglott. n. 65. Ravanell.
Biblioth. S. Tom. 2. p. 1522. Martinius in Lexic. Etymolog. in vo-
ce Urim. Sixtin. Amama in Antibarb. Bibl. lib. 2. p. 566. & in Cen-
sur.

fur. Vulg. Vers. pag. 123. Delrio Disquisit. Magic. lib. 4. c. 1. qv. 2. sect. 2. Momma de Oeconom. Eccl. c. 9. pag. 367. aliiqve quamplurimi, adeo ut haud immerito ad omnia Lexica Ebraeorum, Christianorum, Protestantium & Pontificiorum provocet Amama l. c.

V.

Magnus autem ille Pontificiorum Promachus Cardinalis Bellarminus auctoritatem Vulgatæ Versionis, & infallibilitatem Romani Pontificis asserturus novam his vocibus originem affingere non erubuit: Verba illius ex lib. 4. de P. R. cit. B. Meisner. Phil. Sobr. part. 2. c. 3. qv. 3. sect. 1. hæc sunt: *Nec obstat, quod Judæi & judaizantes dicant, **אורי** non significare doctrinam, sed splendorem à radice **אור**, & **תומים** non significare veritatem, sed perfectionem à radice **תם**, nam magis credendum est Hieronymo, qui vertit doctrinam & veritatem, & LXX, qui verterunt **δὴλωσαν καὶ ἀλήθειαν**, quam omnibus Rabbini, & hinc dicendum est: **אורי** deduci à **אור**, quod est docuit, & **תומים** à Rad. **אמן**, quod est credidit. Egregia certe & digna tanto viro sententia! sed quid mirum? cum auctoritatem Pontificis propugnaturi, nescio quid non asserere soleant Papicolæ: scilicet, quot hic verba, tot ferè **Φωκὰ ἀνδραγαθία**, ea autem ad examinis incudem revocare nolimus omnia, aliis eadem relinquentes. Egregiam huic rei navârunt operam B. Meisn. loc. cit. & Chamier Panstrat. Cath. T. 1. l. 3. c. 3. § 5. Ea autem, quæ scopo nostro inserviunt, in compendium ita redegit Epitomator Bellarmini. F. I. Baptista De Seoïs Tom. 1. p. 215. *Jussit, Dominus poni in rationale Pontificis **אורי** & **תומים** Urim & Tummim, (quicquid dicant Rabbini (**δὴλωσαν καὶ ἀλήθειαν**, juxta septuaginta, Doctrinam & veritatem juxta Hieronymum, nempe, (ut in margine scriptum) à **אור** Jarab docuit, & **אמן** Aman credidit. Verùm monstrosa admodum & absurda hæc est derivatio, & (ut verbis utar Clar. Dilherri. lib. 1. Elect. p. 36.) omnia Grammaticorum tribunalia perfringit, ipsiq; analogiæ Grammaticæ repugnat,**

gnat, quippe nunquam ita mutari, nedum abjici solent literæ
radicales, quin aliquod earundem signum aut indicium relin-
quatur, nam ex quiescentibus Pe Jod s. primâ radicali derivata
vel Jod nudum abjiciunt, vel à fronte tegendum in Vau Cho-
lem mutant: vid. Schich. Horol. Hebr. p. m. 30. & à quiescen-
tibus Pe Aleph orta, regularia plerumque sunt, nec primam
radicalem amittere solent. Qvod ipsum agnovit Clar. Hach-
span. in Not. Phil. part. I. p. 82. qvi, *hæ*, inquit, *derivationes fal-*
se sunt & ridicula, si enim אורר ab הורה docuit, unde א
in illud irrepfit, & si תומי ab אמר, cur Aleph abjectum, Mem
verò dageffatum. Egregia certè est similitudo, quam affert:
in Censur. Vulg. Vers. loc. cit. Amama. Balbus, inquit, apud
Ciceronem lib. 2. de Nat. Deor. Neptunum à nando derivabat, uni-
câ literâ retentâ, at hõc in persona Cotta falsè ridet Cicero, aitq;
Balbum sibi in ea originatione magis visum natâsse, quàm Neptu-
num; Nam stante Bellarmini sententiâ post abjectas literas ser-
viles unica tantùm in qualibet voce litera remanet, quod in hac
lingva, (nullò scil. signò remanente) prorsus insolens & inusi-
tatum. Argumenta illius quod attinet, fatemur quidem Se-
ptuaginta in his, ut in aliis, sensum potiùs, quàm verba vertisse,
inde tamen certi quid statuere velle absurdum est, nam de vo-
cibus Hebræis, non ex versionibus, sed ex fonte ipso dijudican-
dum, & Hieronymus, licèt Ebrææ lingvæ peritisimus, in mul-
tis tamen se verborum ambiguitate deceptum & in transferen-
do hallucinatum fuisse, ipse in Commentario ad cap. XIX. Esaiæ
fatetur; ejus igitur versioni omnimodam fidem habendam esse,
stultus est, qui dixerit. vid. Sixtin. Amama l. c. atqve hinc
etiam ipse Bellarminus à sociennis suis deseritur, quippe qui
lingvæ hujus illò peritiores communem amplecti sententiam
non dubitârunt: Unus pro omnibus erit Arias Montanus, is in
libro suo de Aharone Insigne illud ex usu & natura sua *Urim*
& *Tummim* dici, & ex verbo per inflammationes & perfectio-
nes reddi posse asserit: Conf. Cornel. à Lapid. in Exod. p. 548.
& Delrio Loc. cit.

VI. Di-

VI.

Diximus paragr. III. Nomina hæc esse pluralis numeri, atque hoc ipsum liquet ex terminatione ־ים , quam pluralis Numeri esse largiuntur omnes, quotquot Grammaticorum se profiteri filios volunt, quanquam negari non potest, multa reperiri nomina, quæ terminationem quidem pluralem, sed significationem singularem habent. Causa autem, cur ita adhibita sunt, variæ afferuntur. Nonnulli secuti Cornelium à Lapide loc. cit. dicunt, hic esse Enallagen Numeri pluralis pro singulari, quam certè in scriptura usitatissimam esse ad denotandam rei excellentiam & magnitudinem testatur B. Glasius Philol. S. lib. 3. tract. 1. can. 24. pag. 88. & ex illo Hervart. in Scrutin. Philol. pag. 14. Nec forsan aliena Hachspanii opinio, qui loc. cit. pluralem numerum ad exhibendam perfectionem adhibitum fuisse asserit. Nos gemmas illas duplo pectoralis insertas, quas אֶרֶם Urim & Tummim fuisse inferius probabimus, duodecim adeoque numero plures fuisse dicimus, ideoque ad denotandam hanc pluralitatem Numerum pluralem, quippe qui vi vocis plura importat, adhibitum fuisse contendimus.

VII.

Diximus præterea esse אֶרֶם demonstrativò affectas: Non autem possumus illis assentiri, qui cum R. Bechai, Nachmanide, aliisque faciunt, & ideo אֶרֶם illud adhibitum dicunt, ut denotetur $\text{אֶרֶם הַכְּבוֹדִים}$ אֶרֶם esse, nam hanc sententiam veritati minus congruam esse, inferius probabitur: sed nos asserimus, אֶרֶם illud adhiberi $\text{לְהַדְרִיק הָעֵצָה}$ ad confortationem sensus, ut loquuntur Hebraei, h. e. ob singularem Emphasin, ut non simpliciter, sed cum additâ notatione, adhibeantur, ut digito quasi monstratur, dicendo istas illuminationes, istas perfectiones. Ita Arias Montanus. Conf. Cornel. à Lapide L. c. nam hoc proprium illius officium esse, vel ex solo capite septimo Esa. vers. 14. liquet: vid. Deuteron. 3. 25. Quanquam

B

non

non negemus, et illud *ἀνευ ἐμψάσματος* plurimis in locis adhi-
beri: vid. Glasius Philos. S. lib. 4. tract. I. pag. 642. Hervart.
in scrut. Philolog. pag. 146.

II X.

Diximus denique has voces haud incommode conjungi
posse; notandum verò, eas non solum conjungi, sed etiam
synechdochicè *Urim* poni solum, v. g. Numer. XXVII. 21. &
I. Sam. XXVIII. 6. Causam hujus reddit R. Bechai apud Bux-
torf. Exercit. cit. pag. 277. his verbis: לא הזכיר התומים

זה יורה כי האורים עיקר השמות שמכחם היו
מאירות האותיות לעיני הכהן לדעת העתידות
והתומים לא היו אלא לזווג האותיות זו עם זו
להתמים אותם בחבור התיבות עד שיהיה לב
הכהן המים ביריעתן ועל כן הזכיר מה שהווי
עיקר ושתק מן התומים אבל לעולם לא היו
אורים בלתי התומים כי שניהם דבר אחד ושניהם

: שלימות הענין h. e. *Non nominat hic Tummim, quia
Urim fuerunt nomina Principalia, quorum virtute litera lucem
emittebant in oculos sacerdotum. Tummim, non aliò inservie-
bant, nisi ad combinendas inter se literas, quæ lucebant, ad per-
fectas inde eliciendas voces ut sacerdos in animo suo de illis certus
esset; idè mentionem facit tantum principalis, & retinet minus
principale. Nunquam tamen erant Urim sine Tummim, utraq;
enim rem eandem & unam consiciebant & persciebant. Hæte-
nus Bechai, qui rectè quidem statuit, et Urim & Tummim esse
causas socias, s. ad unam eandemq; rem simul concurrere,
sed an Principale Urim fuerit, Tummim verò minus princi-
pale, de hoc meritò dubitamus, præsertim, cum, (quod
etiam*

etiam notandum) in sacris literis modò *תא* *Urim*, modò *תא* *Tumim* præponantur, hinc enim æqualitas illorum vel maximè patefcit. Satis de his nominibus ipfis.

IX.

Versiones quod attinet, de earum præstantia & utilitate disferere nostri non est instituti. Illas certè non negligendas esse censemus cum Magno Heinsio, cujus verba in Prolegom. Aristarchi S. p. m. 665. contra contemptores illarum hæc sunt: *Quid Thargumista verè eruditissimi, quid Septuaginta, quos Apostoli non semel exprimunt, quid Symmachus, quid Aquila, quid Theodotion, quid alii ad veram verbi DEI explicationem conferant, non magis forsàn satagitis, quàm utrum Empedocles an stertinium deliret acumen*: Omnes autem à nobis ut hîc afferantur versiones, non est, quod à nobis quis exspectet, præstantiores adduxisse sufficiat.

X.

Primas itaque Orientalibus tribuimus, & Syrus, Arabs & Samaritanus nomina ista rectè verterunt per voces, eandem, quam Ebrææ, significationem habentes, nam, ut loquitur Aben Esra: *שפה אחר דברים אחרים*, *labium unum & verba diversa*, h. e. ut explicat Celeberr. Pocho-kius in Not. Miscell. ad Port. Mos. p. 5. Unius lingvæ Dialecti variæ, quarum Hebræa Mater, reliquæ autem filiæ Matri non absimiles. Vid. Hotting. in Smegmat. Orient. Paraphra-stes verò Chaldaus Onkelos voces Ebræas retinuit, terminatione saltem Ebraicâ *וי* in Chaldaicam *וי* mutatâ. Atque hoc ipsum nonnulli factum putant ex odio in Christianos, quod quidem longè maximum esse vel ex hoc Thalmudistarum liqvet, in Massechet Sanhedrim: c. 7. fol. 59. r.

אומר רבי יוחנן גוי שעושק בתורה חייב מיתה
 שנ' הורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה
 : להם h. e. ut vertit Clar. Cocceus in Excerpt.
 ad Gemar. Sanhedrin. pag. 274. *Dixit Rabbi Jochanan, Gen-
 tili, si operam det legi, reus mortis, quia dicitur, Legem tu-
 lit nobis Moses hereditatem; Nostra scilicet hereditas est, non
 illorum.* vid. hac de re plura apud Hachspan. ad librum
 Nizzachon, p. 278. Gerson in Thalmud. pag. 67. & Pfeiffer.
 in Not. Philol. ad libr. סור מרע: Nos autem illum ideò
 illud fecisse non credimus, cum titulò istò, (Christianorum
 scilicet) ut ait Schichardus in Bechinat Happerusch. pag. 24.
 longè fuerit antiquior; sed potiùs asserimus illum ex igno-
 rantia fecisse: quandoquidem enim sub templo secundo vi-
 xit, à quo ex mente Hebræorum, ut Disputat. sequente au-
 dietur, abfuere *טא Urim & Tummim*, veram harum vocum
 vim & significationem ignoravit; noluit itaque Paraphrasin
 suam malà & incongruà harum vocum translatione defæda-
 re, ratus forsan melius esse tacere, quàm malè loqui.

XI.

Græcas versiones quod concernit, nec illæ conveniunt:
 Optima, & quæ ad veritatem Ebraicam quàm proximè ac-
 cedit, est Aquilæ, qui vertit *Φωτισμός καὶ τελειώσεις*, h. e.
illuminationes & perfectiones. Longius verò ab eadem re-
 cedit LXX viralis, quæ per *δήλων καὶ ἀληθειαν*, h. e. *decla-
 rationem & veritatem* transtulit. Atque hæc versio, quæ vo-
 ces quidem planè incongrua, quæ sensum verò non adeò est
 incommoda, ideoquæ, ut rectè monet Buxtorf. in Exercit.
 cit., non simpliciter rejicienda, aut exagitanda, nam si rem
 ipsam spectemus, ea omninò ex ordinatione divina virtu-
 tem *διδάσκω* & docendæ *ἀληθείας* habuit, atque ex pecto-
 rali, cui inserta erant *Urim & Tummim*, omnis divinæ veri-
 tatis cognitio, & voluntatis Dei populo communicata fuit,

ut loquitur Clariss. Heinsius in Exercit. ad N. T. p. 587. Ex eo autem, quod tum Aquila, tum LXX. vocem Theraphim, iisdem quibus Urim & Tummim, vocibus transtulere, ortum suspicor, quod nonnulli *Urim & Tummim* Theraphim fuisse arbitrentur: vid Clariss. Seldenus de Diis Syris Syntagm. i. p. m. 102.

XII.

Ex Latinis Vulgatus & Hieronymus (nam has duas diversas esse versiones notissimum) Septuaginta secuti, *Doctrinam & veritatem* verterunt, de quibus cum idem sit, ac de Septuaginta iudicium, nolumus idem hic repetere, ne actum agamus. Paucis: sensum potius, quam verba respexerunt, & ineptum, esse inde desumptum Bellarmini argumentum supra par. 5, demonstravimus. Arias Montanus verò, nec non Tremellius ac Junius, lingvæ Hebrææ peritissimi, cur non verterint, causam, video nullam, nisi quod ille ideo fecerit, ne æmulis suis Vulgatæ versionis Patronis ansam calumniandi relinqueret, à quo tamen se non fuisse immunem ipse conqueritur in præfat. Bibl. Interlin. & (cit. Riveto in Isagog. pag. 147.) in peculiari Opere, de Liter. Hebraic. Scriptione. Hos verò non aliam habuisse causam arbitror, quàm quod, ut ipsi, in Not. Marginal. ad Exod. XXXIX. 30. fatentur, quæ & qualia fuerint, non constet. Satis de his vocibus. Pergimus ad alias.

XIII.

Tertia vox est *שׁוּן* seu *pectorale*, vel, ut alii, *Rationale*; Quanam autem vera & genuina ejus sit origo, non adeò facile est expiscari: Ipse Kimchius, & qui eum sequuntur, Lexicographorum quamplurimi, Pagninus utpote, Avenarius, Schindlerus, Buxtorffius, Castellus, aliiq; nullam hujus vocis radicem, ponunt. Forsterus vel ex odio in Judæos, quò ipsum flagrasse, testis est Clariss. Schichard. in Bechinat. Happerusch: pag. 108. vel quod forsan verius, usitatam nominum formationem spectando, Nun illud servile facit, & à radice *שׁוּן*, h. e. *fluit*, derivari asserit, idè quia tacita Dei voluntas in eo comprehen-

B 3

dere-

deretur. vid. Mercer. ad Lex: Pagnin. Aliis placet hanc vocem à $\Psi\eta\gamma$, quod *augurari* vel *divinare* significat, deductam esse, sed cum longius petita sit ista derivatio, eam non ita magni momenti judicamus.

XIV.

Versiones quod concernit, à variis variè vertitur. Ex Græcis Svidas per $\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\omicron\nu$ vertit, quod ita describit: $\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\omicron\nu$ τὸ μαντεῖον, ὅπερ ἐφ' ὧς οἱ ἱερεῖς, ἐν ᾧ ἦσαν ἐγκολλημένοι οἱ ἱεῖς λίθοι: hoc est: *Oraculum, quod gestabat Sacerdos, in quo insculpti erant duodecim Lapidēs.* Septuaginta modò $\lambda\omicron\gamma\epsilon\iota\omicron\nu$, modò, (quod rectius) $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$: $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ verò non incommodè dici posse patet ex definitione τῶν $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$, quam habet Svidas. L. c. $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$, inquit, τὰ θεῶν τῶν θεῶν λεγόμενα. *Oracula sunt divina responsa.* Hinc etiam Judæis dicuntur concredita τὰ $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ τῶν θεῶν, Dei eloquia vel responsa: hoc est, sanctissima illa sacramentorum literarum oracula. Josephus voce Ebræa retentâ quidem, sed paululum immutatâ, Essen appellat. Ἔσσην μὲν καλεῖται, σημαίνει δὲ κατὰ τὴν ἐλλήνων γλῶσσαν $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$. *Essen vocatur, significat autem Græcorum lingua Rationale* Lib. 3. Antiquit. Jud. cap. 8. p. m. 85, Phil. Libr. 3. de Vit. Mos. etiam $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ appellat Drusius verò: Ad Loc. difficil. Exod. cap. 50. $\omega\theta\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\iota\omicron\nu$ dici mavult, & mendum in loco citato Josephi esse arbitratul.

XV.

Ex latinis Vulgatus & Hieronymus itidem Septuaginta secuti, vertunt *Rationale*, quod ipsum cur fecerint, rationes dantur variæ. Meisnerus Phil. Sobr. part. 2. sect. 9. quæst. 3. *Rationale*, inquit, dictum est, quod, cum per illud ederentur divina responsa, non visa fuerit res quædam irrationalis, sed ratione & intelligentia pollens. Petrus Cunæus Libr. 2. de Republ. Hebr. cap. 1. pag. m. 123. Choschen seu *rationale*, ait, dicebatur, propterea quod cordis rationisq. sedem cingeret. Tremellius verò & Junius, quibus assentitur Drusius loc. cit., pectorale trans-

transtulerunt. Alii rationale dictum putant, quod inde ratio-
 nes seu consilia certa & perfecta redderentur: Rationem enim
 & consilium temeritati & casui contraria esse, testis est Cicero
 lib. 2. de Divinit. cap. X. & alibi, Ex Germanicis Piscator reddit
 ein Brust-Zuch/ respiciens fortasse ad illos, qui pectorale ver-
 tunt, Lutherus vertit ein Schildlein/ idque forsan ab externa
 forma, quâ, ut multis placet, clypeum seu scutum referebat.
 Atque hinc non ineptè suspicantur nonnulli originem traxisse
 gentilium morem, qui Sacerdotes suos, quos Marti consecra-
 tos, Salios dixere, æneo quodam pectoris tegumentò gaudere
 cælestiaq; habere arma iusserunt, quæ Ancilia dicta cælorum de-
 lapsa fingebat maximus superstitionis Autor Numa Pompilius,
 ut refert Livius Decad. 1. Libr. 1. pag. m. 64. & ex eo Dionys.
 Halicarnass. Lib. 2. Scilicet hoc certum, imò certissimum, Gen-
 tiles multa, tam quâ sacra, tam quâ profana, ex Judæis hausisse
 eademque minus bene intellecta in superstitionem traxisse:
 Pulchrè Taubmannus in præfat. ad Cirin Virgilii: *in sacris*, in-
 quit, *literis paucas historias esse arbitror, miraculis præsertim aut*
mysteriis insignes, quas Diabolus, cujus sunt partes intervertendi
veritatem, non emulante, ut Tertullianus loquitur, affectarit ex-
primere. Sic Sacerdotes Ægyptiorum auream imaginem, cui
 nomen *ἀλήθεια* seu veritas, collo gestasse, testis est Ælianus lib.
 14. Var. Histor. cap. 14. & Diodor. Sicul. Lib. 2. Rer. Ægyptiac.
 Vid. hac de re. Scaliger libt. 7. de Emendat. Tempor. p. m. 654.
 Grotius in Not. ad Exod. 28. 30. Dn. D. Calovius in Bibl. Illustr.
 ad Eund. loc. Qvistorp. ad Eund. loc. Dilherr. in Elect. Libr. 1.
 pag. 36. Martinus in Lex. Etymol. in voce Urim. Spencerus in-
 tract. de Urim & Tummim, aliq; Caterum de gentilium in-
 imitandis Ebraeorum ritibus *κακοζήλεια* quædam habet M. Kip-
 ping. Antiquit. Rom. libr. 1. cap. 10. & 12. & multò plura B. Fa-
 bricius in prolixa illa & verè erudita sub præsidio Clariss. Dil-
 herri Jenæ olim habita Disputatione, cui nomen *SIMIA DEI*
DIABOLUS, quod effatum à Clar. Schich. in Jure Regio:
 pag. m. 26. adhibitum immeritò suggillat Spencerus loc. cit., di-
 gnus, qui ideo notetur à Clariss. Carpzovio ad loc. cit.
 Schichard.

XVI.

Hoc autem, quod diximus pectorale, non saltem dicitur simpliciter חֶשֶׁן, sed cum addito המשט Pectorale iudicii, ideo quod in eo erant Urim & Tummim, per quæ Pontifex Iudicia Dei abscondita revelare poterat. Iudæi hac de re non consentiunt. AbenEsra in Comment. ad Exod. 28. 30. ait significare: רִיבֵי חֶשֶׁן וְגִזְרֹתָיו הַעֲתִידוֹת. *Judicia Dei & decreta ejus futura.* Rabbi Salomo Ben Melech in Michlol Jophi dicit ita vocari, וְהַתּוֹמִים וְהָאֲוִרִים לפי שהיו עליו המשט *Quia in eo erant Urim & Tummim, quæ docebant, quomodo se gereret homo, cum interrogaret ea.* Quæ reliquorum sint sententiæ, cum allatæ sint à Drusio loc. cit., nolumus hic easdem adducere. Tremellius verò & Junius forsan non incommode verterunt *pectorale juris*, quia eo induebatur summus Sacerdos consulentibus Deum de jure responsurus. Nec certè rejicienda illorum opinio qui Enallagen, ut ita loquar, substantivi pro adjectivo esse volunt, ut scilicet posterius substantivum loco adjectivi sit, quod in sacris admodum usitatum multis exemplis ex utroque fœdere probat Glasius Phil. S. lib. 3. tractat. 1. cap. 8. m. 2. p. 34. seq. & ex eo Herv. Scrut. Philol. p. 6.

XVII.

Restat, ut quid fuerit, & quomodo confectum fuerit istud pectorale, disquiramus. Vestem Sacerdotalem fuisse notissimum est, nec est, qui ipsum negare audeat, cum expresse illius in scriptura fiat mentio. Fuere autem (ut de his ὡς ἐν παρόδῳ agamus) vestimenta Sacerdotalia duplicis generis, alia Sacerdoti vulgare, cum Pontifice communia, alii Pontifici propria. Illa fuerunt quatuor, scilicet כתנור indusum, מכנסים fœnoralia. מצבעת Tiara & אבנט Baltheus. Hæc fuerunt quatuor sequentia. חֶשֶׁן Palliolum, אפוד humerale, חֶשֶׁן Pectorale, & צִיץ Cidaris sive corona: Vestrum autem Pontificis, alia vocabantur בגדי זהב seu aureæ, alia בגדי לבן seu albæ, quæ ex filo sex duplicato & lino tenuissimo solo confectæ erant, atque hinc

hinc etiam Pontifex כַּהֵן מְרִיבֵה multis vestib⁹ amictus dicitur:
 Vid. Sigonius de Republ. Ebraeor. l. 2. c. 81. Cunæus de Republ. E-
 braeor. lib. 2, c. 1. Seldenus de Success. in Pontific. lib. 2. cap. 7. &
 Maimonides in Hilchot Kele Hammichdash. cap. 10. Fuit itaque
 vestis Sacerdotalis ex serico & auro confecta, spithamæ unius
 longitudinem & latitudinem habens, cujus talem ex Maimonide
 descriptionem habemus. *Quæ ratio erat ipsius operis Coschen:*
contexebatur vestis quædam כְּעֵשֶׂה חֶטֶב opere ingeniosô polymitô,
ex auro, Hyacinthino & coccineo dibapho, purpura & Byssô vigin-
ti octo siclis: longitudo erat cubitus, latitudo spithama, ita ut quadra-
tum esset & undiquaque spithamale, sicut dicitur: quadratum erit
& duplicatum. Exod. 28. Plura vid. apud Maimoniden. locô
 citatô.

XIIX.

Quartum denique & ultimum vocabulum est אֶפְרוֹד seu hu-
 merale quod derivatur à radice אָפַר, quæ idem significat, ac
 חָגַר, ligare, constringere. Et hoc ipsum variè in sacris adhiberi
 solet. modo enim accipitur pro tenui illo, & è lino confecto ami-
 culo כֶּהֵן הַדְּרוֹת seu Sacerdotis vulgaris & levitæ, ut videre est ex
 I. Samuel, II. 18. ubi de Samuele è tribu levi oriundô & quidem ad-
 huc puero dicitur, quod fuerit amictus Ephod lineo, in signum, ut
 annotant Rabbi Levi Ben Gersom, David Kimchi & Aberbanel
 : לְשֵׁם שֶׁהָיָה נִכְרָל לְעֶבְדֵי הָשֵׁם. *Quod esset separatus admini-*
sterium Domini, כי יהיו לבושים אותו כל הכהנים. Deinde significat
 vestem sive longam, sive brevem, sive Regum, sive Sacerdotum,
 vid. Kimchi ad loc. cit. Samuel. sumitur etiam collectivè, ut com-
 prehendat, tum Amiculum, tum Urim & Tummim, ac pectorale,
 vid. I. Sam. XXXVI. 7. Propriè denique & specialiter accipitur
 pro veste summi Sacerdotis, h. e. amiculo superhumerali ex coc-
 cino, hyacintho & byssô contexto, cujus prolixam descriptionem
 vide apud Maimoniden loc. cit. & Joseph. lib. 3. Antiquit. Jud. c.
 8. conf. Rabbi Salomo, & Aberbanel ad Loc. cit. Exod. Atque hæc
 de evolutione nominum seu ὀνομαστικῆς sufficiant: nos brevi-
 tatis Studioſi ad alia progredimur.

C

CAP.

CAP. II.

*Autor τῶν Urim & Tummim qui fuerit. Eruditorum de eo
dissensus. Beehai, Nachmanidis, & aliorum sententia ἀπερὸν τὸν
statuentium sententia impugnata. Exit משעוּרָה seu opus manu fa-
ctum. Tā Urim & Tummim quid fuerint. Auctorum dissensus.
Rabbi Salomo Ben Melech citatus. Non fuit scriptura nominis tetra-
grammati. Cabbalistarum & aliorum opinio rejecta. Non fuerunt
Theraphim. Theraphim quid. Nec fuerunt ipsum Coschen seu pecto-
pectorale: Cur. Fuerunt duodecim gemma pectorali inserta. Ratio
hujus sententiae adducitur.*

I.

*Rem itaque ipsam aggressuri de τῶν Urim & Tummim Effici-
ente, Forma, Materia, ulu & duratione & his annexis paucis dis-
feremus.*

II.

*Quod primum concernit, quis præstantissimi hujus Insignis
Aharonitici auctor fuerit, de eo, ut loquuntur Hebraei, in Thalmud:
Pefachim fol. 112. & Nidda fol. 66. n. 1. אֵין כָּל עֲצֻמֹּת הַכֹּהֲנִים
שוות: Non omnes eruditorum digiti sunt æquales. Multi inq; do-
ctissimi Viri tam ex Rabbinis, quam Christianis מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם &
ἀπερὸν τὸν τὸν dicunt, Deumq; ipsum hujus Insignis Authorem
faciunt. Ita enim Aberbanel Commentar. in Legem fol. 199.
וְלִהְיוֹת כַּחֲשֵׁן הָאוּרִים וְהַתֻּמִּיִּם מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וְלֹא מַעֲשֵׂה
חַרֶּשׁ לֵכֵן לֹא נִזְכָּר. בָּהֶם לִשׁוֹן עֲשִׂיהַּ כֶּשֶׁאֵר הַכֹּלִים וְהַבָּגִים
וּמִכֻּזָּר בָּהֶם הִידִיעַ לַמַּעֲלָה וּכְמוֹהוּ וְיִשְׁכֵּן מִקֶּדֶם לָגֵן
עֵדֶן אֵת הַכְּרוּבִים וְלֹא נִזְכָּרוּ הַכְּרוּבִים קִדְּם לֵכֵן וּכְמוֹ
: שִׁכְתָּב הַרְמְבַן. h. e. Quia in pectorali erant Urim & Tummim
opus divinum, non artificis, ut reliqua vasa & vestimenta, non dicun-
tur facta esse, & ad indicandam excellentiam illorum demonstrati-
vum occurrit, sicut Gen III 24. הַכְּרוּבִים & nulla ejus ante facta
est mentio, uti Ramban scripsit: Verba Rambanis, ad quæ provocat
Aberbanel, ut ut satis proluxa, hic tamen afferre non gravabimur.
Nulla omnino fit mentio τῶν Urim & Tummim inter opera Artificum,
& qui-*

Et quidem neque in mandato, neque in ejus executione, ut expressè dicitur. Et fecit Ephod, & fecit Choschen, sed non dicitur, & fecit Urim & Tummim: quod si opus artificis fuisset, sine dubio prolixius de illis, quàm de ullo alio differuisset, aut si brevius de illis loqui voluisset, dixisset saltem. Et facies Urim & Tummim, sicut ostensum tibi est in monte, ex auro puro & argento facies ea. Et postea. Nunquam alius, facit, quam Moyses solius mentionem, in præcepto, quando dicit, Et indes in pectorale Urim & Tummim, quare, quia fuerunt opus Artificis, neque opifices ad illarum confectiorem neque Ecclesia quicquam de suo contulit, sed fuit secretum, quod traditum fuit Moysi ex ore ipsius Dei, & ille scripsit ea cum summa sanctitate, fueruntque opus divinum. Haftenus Ramban; consentit R. Bechai in Comment. ad Loc. cit: Exod. cujus verba eadem ferè cum his, allegata vid. à Clariss. Hotting. Exercit. AntiMor. p. 88. conf. Arias Montanus in Aharone, Junius in Not. Margin. ad Exod. loc. cit., Piscator ad eund. loc. Simlerus ad eund. loc. Calvin. ad Exod. XXXIII. 3. Baumbach, in tractat. de Urim & Tummim: Hebr. Alting. Th. Problemat. Loc. i. probl. 6. Hotting. loc. cit., qui ibidem ex Græcis Severum pro sua sententia adducit.

III.

Nos autem pace tantorum virorum, & salvâ eorundem auctoritate alteram sententiam potiore statuimus, quâ asseritur, insigne hoc opus Bezaleelis fuisse. Fatemur equidem Deum jussisse Moysen, ut inderet pectorali Urim & Tummim, exinde tamen non sequitur, Deum ipsum gēmas istas, quas Urim & Tummim fuisse inferius patebit, perfecisse, has enim à Bezaleele elaboratas esse nemo facile negaverit, cum expressè in scriptura dicatur Exod. XXXI. 2. Bezaleelem impletum fuisse Spiritu Dei ad faciendum opus in auro & argento & sculpendis lapidibus, & quodvis, (notanter quodvis) opus ingeniosissimum fecisse asseratur. Hinc ita Aberbanel ad Exod. XXXV. 30. scribit: נתחבצו בכזאלאל חכמה עיונית וחכמה מעשית ויריעת אומניות מתחלפים
In Bezaleele fuerunt speculativa & practica scientia, variorum item opificiorum peritia. Nec est, quod dicant nonnulli, priorem sen-

tentiam ex eo stabiliri, quod in loc. cit. Exodi, ubi hæc describuntur, non adhibeatur vox ועשירי *Et facies* (ut in reliquis,) sed ונתת *& indes*, nam si modo inspicitur versus viges. sext. ejusdem capituli, apparebit, eandem vocem adhiberi de annulis aureis, qui in extremitate חשן seu pectoralis poni debebant, hos autem ab ipso Deo, non à Bezaleele confectos esse, quempiam invitâ & reluctante veritate Hebraicâ asserturum, ut credamus, adduci non possumus. Hæc de efficiente.

IV.

Quid fuerint טà Urim & Tummim, dicturi, Cimmericis & plusquam Egyptiacis involvimur tenebris, quid optimum factum sit, omnino nescii: Bene Philologorum haud ultimus in Elect. cap. V. pag. 35. Major, inquit, in horum vocabulorum explicatione convenientia non est, quàm inter Horologia; imò verè huc quadrat. Scitum illud Ebraeorum הנה כל המפרשים נבכו בזה ופירשו בן פרושים שונים אין חמור נושא ספריהם *h. e. Omnes interpretes hic perplexi sunt, & tam varias afferunt explicationes, ut Asinus non possit ferre libros illorum. Omnes ferè sententias scire cui volupe, consulat Cornel. à Lapide: in Comment. ad Ex. XXVIII. 30. Ravanell: Biblioth. S. in voce Urim. Martin. in Lexico: in voce eadem: Edon. Neuhuf. Fatid, S. lib. I. p. 19. seq. nos potiorum adductione contenti erimus.*

V.

Nonnulli τὸ ἐπὶ χεῖρ eligere malunt, & tanquam rem absconditam & occultam non inqvirendam esse statuunt, rati tacente. Scripturâ sibi quoq; tacendum, nam nescire velle, quæ Magister olim docere non vult, erudita est inscitia. Huic sententiæ foveat Rabbi Salomo Ben Melech in Michlol Jophi. לא נתברר אצלנו מזה הם האורים והתומים כי ידמה לבי הפסוקים שהם דבר אחר וילתי אבני החשן ורשן פירש שהם כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן ולתי *Non liquet nobis, quid Urim & Tummim fuerint; Ex Scriptura autè mihi verisimile videtur fuisse aliud quid, quàm Lapidès pectoralis, & Raschi dicit fuisse Scripturâ nominis mirabiliter expositi inditi duplo pectoralis. Verum non constat, an hoc verum sit. Consentiant*

tiunt Rabbi David Kimchi, & Abraham Zeba in Zeror Hammor,
 quorum verba citata vid. apud Buxtorf. Exercit. cit. p. 288. conf.
 Castellus in Lex. Heptaglotr. Schich. de jure Regio: p.m.18. Mar-
 tin. in Lexic. in voce Urim: Valæus in Loc. Comm. & ipse etiam
 Buxtorfius post recitatas aliorum opiniones, *difficile est, ait defini-
 re, quod scriptura procul dubio non sine certo consilio reticuit, suffeceris
 scire, fuisse quædam symbola extraordinaria.*

VI.

Altera sententia est illorum, qui existimant, fuisse *urim & Tummim*, scripturam nominis mirabiliter expositi & ineffabilis,
 quod שם המפורש illi vocant. (vid. de eo Reuchlinus de Ca-
 bala: Petrus Galatin. de Arcan. Cathol. Verit. & Buxtorf. in Lex.
 Ebr. in voce הורח) vel insculptam vel inscriptam ab ipso Deo la-
 pidibus, vel à Mose mediante divinâ revelatione factam aut exco-
 gitatam, & duplicationi pectoralis insertam. Quale autem fuerit
 istud Nomen, non consentiunt de eo inter se istius sententiæ Pa-
 troni. Autor libri Zohar ait, fuisse nomen quadraginta duarum &
 septuaginta duarum literarum. vid. Buxtorf. Exercit. cit. & hunc
 sequitur Baal Hatturim. Alii tetragrammaton fuisse existimant:
 ita Cabbalistæ, quorum sententiam refert Abarbanel ad Loc. cit.
 Exod. nec non Rabbi Salomo, Bechai, Isaac Arama & alii. Verum
 cum hæc sententia è sordidis lacunis sit hausta, & meras fabulas,
 & plusquam aniles nugas contineat, & præterea nullò Scripturæ
 fundamentò nitatur, improbanda omninò est, & rejicienda. Ex-
 ciipiunt quidem, ex eo, quod cum omnium vestimentorum & va-
 sium confectio in Scripturâ describatur, horum autem nulla fiat
 mentio, sequi omninò, quod fuerit divinum quid, & per conse-
 quens nomen Dei inscriptum. Verum, quàm infirmò hoc ipsum
 tibicine nitatur, antea demonstravimus, imò hoc ipsum pro no-
 bis urget Nobiliss. Constant. L' Empereur, in Not. ad Odoim glau
 R. Moïsis, Kimchi. *Si quis, inquit, quid Urim & Tummim fuerit,
 non omninò mihi falli videntur ii, qui à gemmis pectorali inditis
 ista non distinguunt, quandoquidem Artificibus non seorsim fuere com-
 missa faciendæ.*

VII.

Tertia est eorum, qui putant, *Urim & Tummim* fuisse *Teraphim* s. imagines, quarum in scriptura fit mentio. De *Teraphim*, hic prolixius agere, nostri non est instituti: Paucis ut tangamus, Ita describuntur in Pircke Rabbi Eliezer. Edit. Vorst. p. 9. Quid fuerunt *Teraphim*? *Alastabant primogenitum hominis, & ejus caput diffindebant, & sale atq; oleo condiebant, & inscribebant lamina aurea nomen immundi spiritus, istudq; sub lingua ejus reponebant, & collocabant illud in pariete, & accendebant coram eo lucernas, & supplicabantur illi, & loquebatur cum iis.* Idem habet Elias in Tisbi, cit. Athan. Kircher. in Oedip. Egypt. Tom. I. Syntagm. 4. pag. 258. vid. Mercerus ad Lex. Pagnin. in voce *תרפים*. Lutherus in cap. 30. Gen. Abulensis ad eund. loc. Vatablus ad eund. loc. Rivetus ad eund. loc. Seldenus de Diis Syris, Syntagm. I. c. 2. p. m. 97. seq. Cornel. à Lapide in cap. 30. Gen. & cap. 18. Judic. Hotting. in Histor. Orient. lib. 1. c. 8. Heidegger. in Histor. Patriarch. Tom. 2. Exercit. I. §. 37. Gafarellus in Curiositat. p. 65. & Michaelis in Not. ad eundem, qui etiam ibidem imaginem *תרפים* *Teraphim* exhibet. Atque huic sententiæ favit olim Christophorus à Castro lib. 3. de Vera fut. cognit. c. 3. refutatus à Riveto Tom. 2. Op. Theolog. fol. 1145. Et nuper Spencerus in disert. citat. qui hanc ipsam sententiam multis rationibus probat: Sed quàm monstrosa sit ista opinio, luce meridianâ clarius, nam ex identitate, vel, quod certè rectius, affinitate significationis ad identitatem rei non valet consequentia, nam simulabant tantum, ut ait Seldenus loco proximè citatò, *תרפים* *Teraphim* sanctitatem *תרפים* *Urim & Tummim*: Sed de his & aliis Spenceri vid. Clar. Carpzov. in Notis ad Schichard. jus Regium pag. 44. seq.

IIIX.

Nec prætereunda illorum sententia, qui *תרפים* *Urim & Tummim* ipsum *פשוט*, s. pectorale fuisse arbitrantur: sed erroneam esse & planè falsam hanc sententiam, nemo non videt, cum expressè verba summi Legislatoris habeant: Et *indes pectorali Urim & Tummim*. Et certè *דיס אלף תרפים* distant, & inter se pugnant res, quæ inseritur, & id, cui inseritur, nec credendum, Deum tanquam *תרפים* *Urim & Tummim*

Æwæ & ordinis authorem *ad vasa* Moſi præcepiſſe: eâdem itaqve facilitate, qvâ aſſeritur, deſtruitur hæc opinio.

IX.

Miſſis itaqve hiſ omnibus, eorum legimus veſtigia, qvi ipſas duodecim gemmas pectoraliſ duplo inditas eſſe *Urim & Tummim* ſtatuunt. Et hujus ſunt ſententiæ R. Azarias in Meor Enayim, Brentius in cap. 28. Exod. Fagius in Paraph Chaldaic. ad idem caput. Oleaſter in eund. Loc. aliq; qvâ plurimi, qvi eaſdem *Urim* dici volunt ob ſplendorem ſ. fulgorem, & *Tummim* ob perfectiorem eandemq; ſummam, nam non dubium, qvin gemmæ tot invicem conjunctæ, & unam qvaſi repræſentantes valdè fullerint, & inſignem à ſe ſplendorem lucis adinſtar projecerint, qvippe viſ unita fortior, & qvin perfectæ fuerint & integræ, nullôq; vitiô vel maculâ notatæ: & certè ſi uſum ſpectemus, ita eaſ appellare non abſurdum foret, eô qvôd Pontifex pectorali, cui inditæ erant, indutus, lucidam & perfectam, h. e. claram & apertam, certam & veram, non ambiguam, qvalem Oracula gentilium, dare reſponſionem potuerit. Et hanc ſententiam veram eſſe, probatur ex ſilentio Scripturæ; qvippe qvæ non meminit alterius rei, qvæ nomine iſto gauderet, nam cum Moſes in omnibus recensendis, qvæ ad ſacra vaſa & veſtimenta pertinebant, accuratiſſimus ſit, & ne minutiſſima quidem prætermittat, non credibile eſt, ipſum illud reticuiſſe, ſi *Urim & Tummim* diverſum quid ab iſtis gemmis fuiſſent, imô exactiorem certè, ſi id fuiſſet, ſcriptura hujus Inſignis declarationem & deſcriptionem dediſſet, nunc autem ne verbô quidem de eo agi, textum inſpicienti manifeſtum eſt. Nec eſt, qvôd qvenqvam moveat dictum Levit. VIII. verſ. 8. *Et appoſuit illi pectorale juris, indiditq; pectorali Urim & Tummim*, nam hic ſaltem narratur, qvomoſo Moſes Aharonem veſtitu illo ſacrô ornaverit. Benè B. Qviſtorpius in Comment. ad eund. loc. *Nihil, inquit, ibi aliud agitur, qvàm qvôd primùm ſacerdos hoc ſub ornatu inducitur, qvi ſcribitur, ut eſt factum.* Hæc de forma.

Reliqua Diſputationi ſequenti
reſervamus.

החלה לאל יתברך :

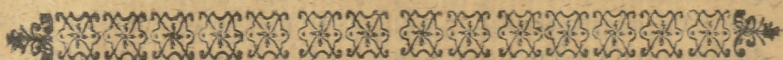
Egre-

EGregium conaris opus, feliciter, opto,
Cedat, & ex votis, sunt mea vota, tuis.

Deproperab.

ANDR. SENNERTUS, P. P.

Academ. Sen.

Ad

Clarissimum Dn. M. Disputantem,

Amicum plurimum colendum :

A*Rdua, quæ tractas, ostendunt mentis acu-*
men,

Ac benè ditatas pectoris acris opes.

Hinc redeunt fructus Patriæ, Patriq₃ verendo,

Lætq₃ gaudendi surgit utriq₃ seges.

Me quoq₃, qui viridi cinxi tua tempora lauru,

Proventus studii tangit, Amice, tui.

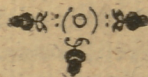
Gratulor hinc Musis, Patriæ, Patriq₃, tibiq₃.

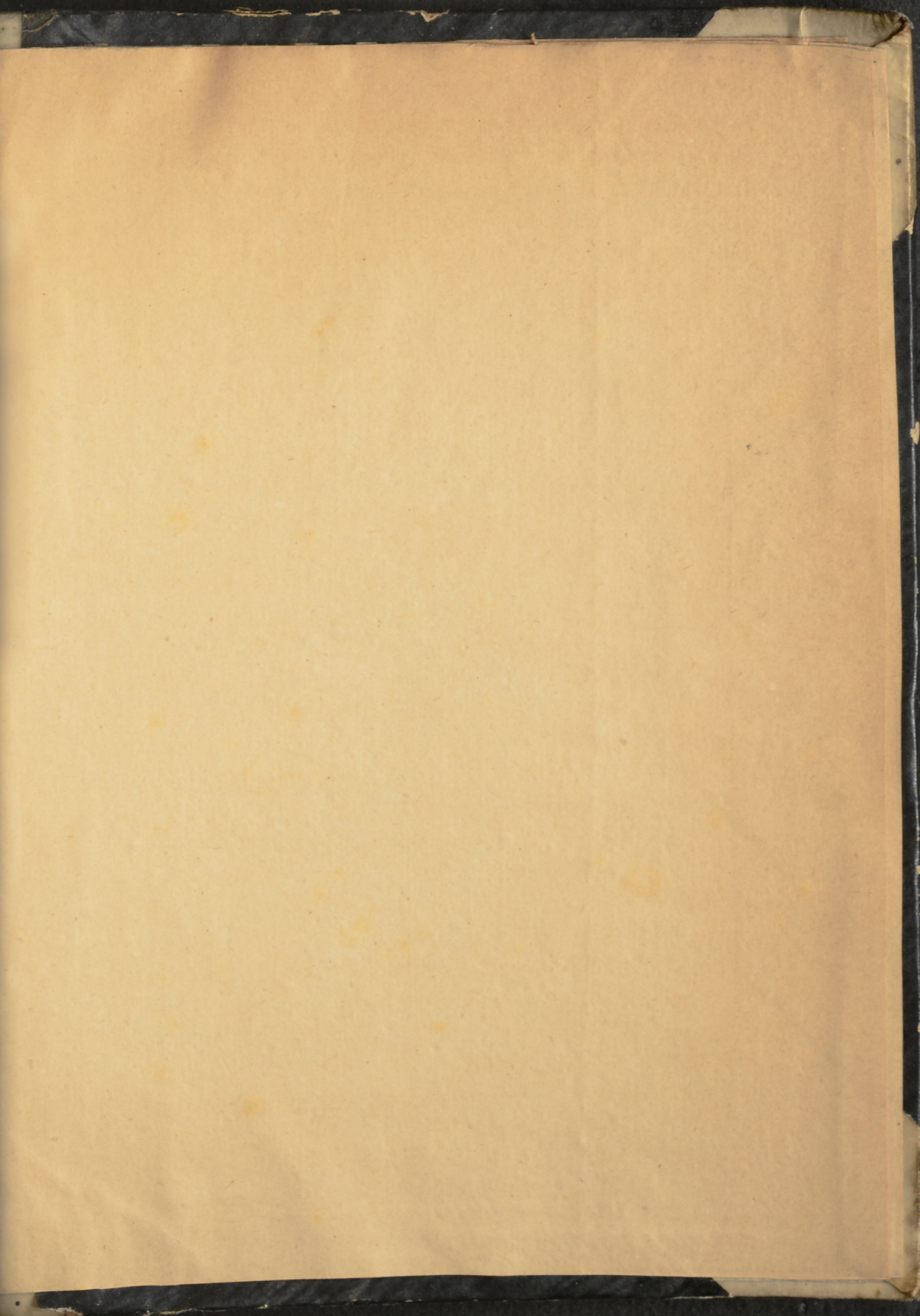
Nemo etenim hic operam perdidit ac oleum.

f.

CHRISTIANUS Köhrenssee

P. P.

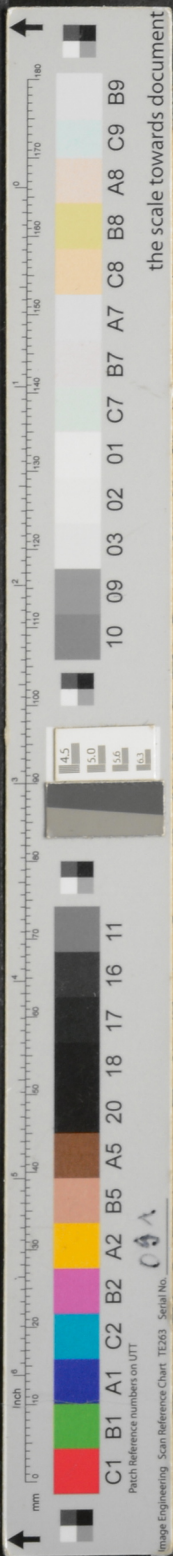

um nonnulli existimant pe-
solam obedientiam paren-
Piscator edit. Herborn.
maces esse capitis supplicio
ea de causa ab aliis refutatur.
s autem minimè inficiemur,
equium parentibus denegaf-
tantum obruebatur lapidi-
causæ gravissimæ, ob quas
jure meritoqve infligebatur.
bona de Synedriocap. 8. §. 2.
fol. 189. pag. 2. & edit.
msstel. fol. 137. pag. 2. in 8.
nederit carnes in constitu-
pore tantum pane & legu-
vod comederit decimas se-
od comederit morticina &
na, res abominabiles & re-
nondum decimatas, & de-
uferretur Teruma (sive pars
danda sacerdotibus, prius-
ur pro Levitis) & decimas
um redemptas; qvod come-
g. comederit in jejuniis pu-
itur, qvod hic filius rebellis
haberet qvod devoraret ex-
ia explicantur in *Commen-*
B 3 ta-